

ÅRSSKRIFT

2007

NØRREBRO
LOKALHISTORISKE
FORENING OG ARKIV

Udgivet af:
**NØRREBRO LOKALHISTORISKE
FORENING OG ARKIV**

Nr. 21, februar 2008
ISSN: 1902-0422

Redaktion:
Foreningens bestyrelse.

Adresse:
Biblioteket Blågården,
Blågårds Plads 5,
2200 København N.

Telefon:
35 37 82 00

Foreningens bestyrelse:
Formand:
Karsten Skytte Jensen
35 83 82 27

Næstformand/sekretær:
Pernille Grouleff Poulsen
50 56 46 02

Kasserer:
Ingrid Bøvith
35 83 82 27

Bestyrelsesmedlem:
John Dickov
40 83 71 08

Bestyrelsesmedlem:
Tonny Svanekiær

Nørrebro Lokalhistoriske Forening og Arkiv kan træffes den første mandag i måneden på Biblioteket Blågården mellem kl. 17-19, eller efter aftale, undtagen i juli og august måned, hvor vi holder sommerferie.

I øvrigt kan man henvende sig i bibliotekets åbningstider:

Mandag-torsdag kl. 10-19
Fredag kl. 13-17
Lørdag 1.4-30.9 kl. 10-14
Lørdag 1.10-31.3 kl. 11-15

E-mail:
info@noerrebrolokalhistorie.dk

Hjemmeside:
www.noerrebrolokalhistorie.dk

Forside:
Allersgade set mod Dagmarsgade tegnet den 8. maj 1945 af overassistent Frands Th. Frandsen.
(Det kongelige Bibliotek).

Årsberetning 2007

Af Karsten Skytte Jensen

Foreningen/bestyrelsen

På generalforsamlingen den 29. marts var John Dickov på valg til bestyrelsen. John var villig til genvalg og blev valgt for en to-årig periode. Som nyt medlem af bestyrelsen blev Tonny Svanekiær foreslået og efterfølgende valgt.

Else Roos blev genvalgt som revisor. Det samme gælder revisorsuppleanten Lis Melander.

Bestyrelsens arbejde har først og fremmest været koncentreret om aktiviteter og arrangementer. Der er i årets løb afholdt i alt 8 bestyrelsesmøder.

Foreningens medlemstal er stabilt. Pr. 1. januar 2008 havde vi 132 medlemmer heraf 13 forenings- og virksomhedsmedlemmer. De fleste nye medlemmer har vi fået via hjemmesiden.

Arrangementer og aktiviteter

Den 7. februar fortalte Karsten Skytte Jensen om Nørrebros historie gennem næsten 300 år. Billedforedraget blev holdt i Tagensbo Kirkes menighedslokaler.

Den 28. februar deltog vi i et velbesøgt arrangement i Stefanskirken. Sognepræst

Ivan Larsen fortalte om kirkens historie, Uwe Brodersen fra Nørrebros Handelsforening fortalte anekdoter fra det gamle Nørrebro, og John Dickov fortalte om barnemordersken fra Jægersborggade.

Den 13. maj og 19. august havde vi byvandring i Mimersgade-kvarteret med temaet: Nørrebros fabrikker og arbejdsliv ved Karsten Skytte Jensen.

Den 17. juni og 16. september havde vi byvandring i Mimersgade-kvarteret med temaet: Hus og hjem ved Pernille Grouleff Poulsen.

Turene, der var velbesøgte, var arrangeret i samarbejde med Områdefornyelsen i Mimersgadekvarteret.

Efterfølgende bliver der udarbejdet en guide, med forslag til ture man på egen hånd kan gøre i kvarteret.

Den 19. juni holdt Karsten Skytte Jensen et billedforedrag om Nørrebros historie for Projekt Rabarberlandet.

Traditionen tro deltog vi i de Kulturelle Markedsdage, der i år fandt sted den 1. og 2. september. Vores nye udstilling om Nørrebros industri tiltrak mange in-

teresserede og vi solgte mange bøger og postkort. Kaffen og småkagerne var venligst sponsoreret af Svanekiær Service.

Den 7. oktober havde vi en rundvisning i Grundtvigs Kirke. Organist Thomas Viggo Pedersen viste rundt og fortalte levende og vidende om kirkens spændende historie. Foruden selve hovedskibet så vi krypten og tårnet, hvorfra vi kunne nyde en storslået udsigt over byen. Vi havde inviteret vores naboforening, Lokalhistorisk Selskab for Brønshøj, Husum og Utterslev, med til dette arrangement.

Den 20. november holdt Karsten Skytte Jensen et billedforedrag om Nørrebros historie i Kapernaumskirken.

Fra og med september 2007 ændrede vi vores åbningstid for publikum fra lørdag til mandag mellem kl. 17-19.

For at gøre opmærksom på den nye åbningstid holdt vi en række arrangementer på Biblioteket Blågården. Vi bød de besøgende på kaffe og kage samt solgte bøger og postkort. Desuden var der en byvandring på Indre Nørrebro ved Per-

nille Grouleff Poulsen og Karsten Skytte Jensen fortalte om Kai Nielsens skulpturer på Blågårds Plads. Arrangementerne fungerede godt og var velbesøgte.

I årets løb har vi haft en del henvendelser med spørgsmål om lokalhistorie. Som regel kan vi hjælpe med oplysninger eller henvisninger. En del har ønsket at se et bestemt billede i vores billedsamling. Vi har over 3000 fotos og arbejder på at gøre en del af dem tilgængelige på hjemmesiden. Indtil da er man velkommen til at besøge arkivet.

Vi har fået genoptrykt serie 2 af vores "gamle" postkort, således at vi nu er leveringsdygtige i alle 3 serier, ialt 30 forskellige motiver fra det gamle Nørrebro. Kortene kan købes for 50,- kr. pr. serie ved henvendelse til foreningen eller på Biblioteket Blågården.

Den populære plakat med "sporvognen i Rantzausgade" er tæt på at være udsolgt og vi har derfor fået genoptrykt den. Den kan fås ved henvendelse til foreningen og koster 50,- kr. En lille udgave af plakaten kan ses på bagsiden af dette årsskrift.

Husk

Ny åbningstid:

Arkivet har åbent
den første mandag
i måneden
kl. 17 - 19

Københavns Hesteskofabrik

Af John Lund

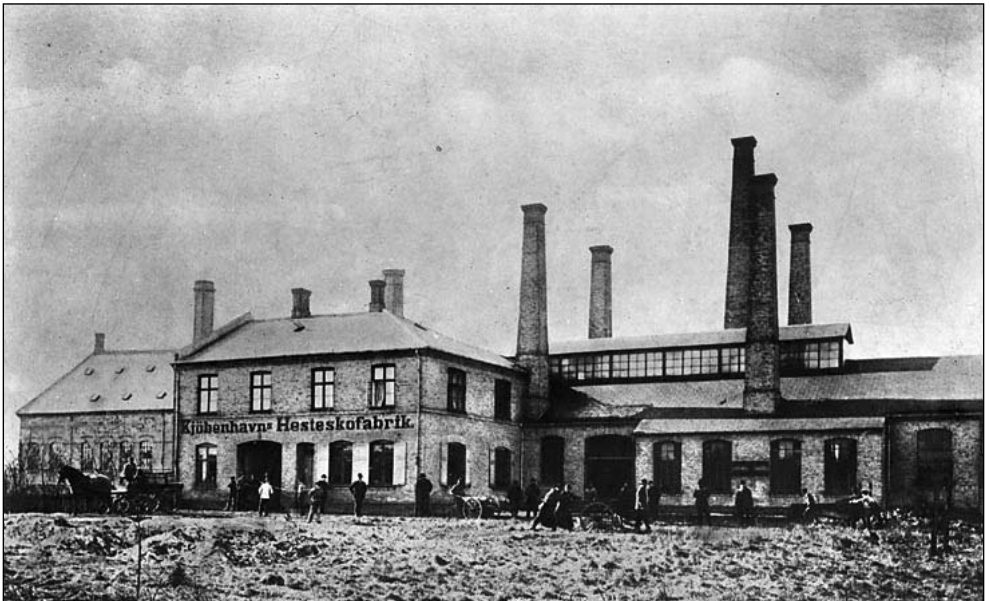
Disse erindringer er skrevet af John Lund, født og opvokset i Frederik d. 7.s Gade på Nørrebro. John Lund, som i dag er 67 år, arbejdede på fabrikken som arbejdsdreng i 1950'erne.

Jeg mener bestemt, vi lavede 20.000 hesteko om dagen, hvoraf hovedparten gik til Belgien. Jeg fik fortalt at en hest kunne slide en sko op på 4-5 dage. Jeg husker det af den simple grund, at jeg syntes, det lød fuldstændig utroligt.

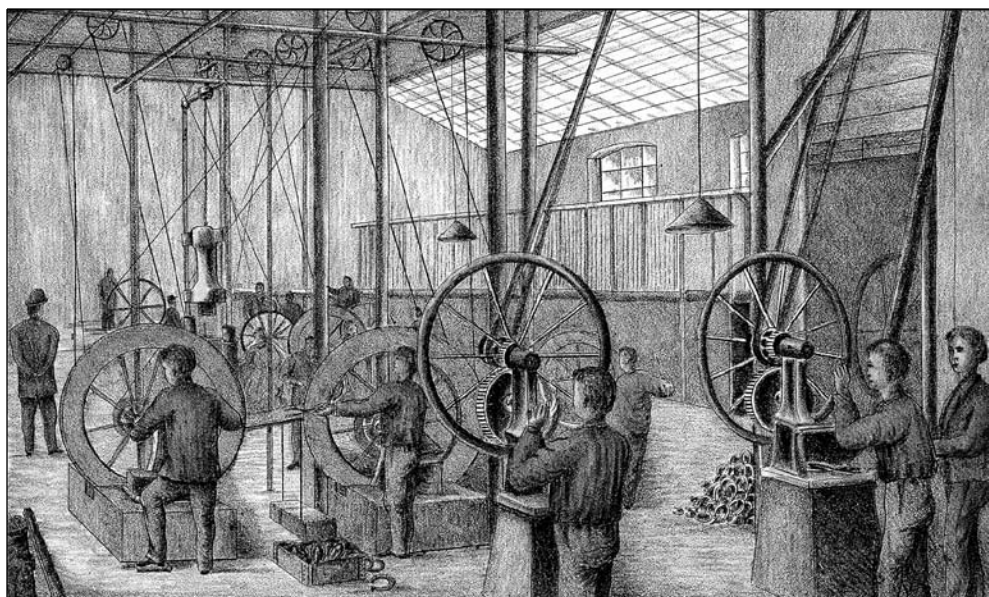
Inde i hallen var der to rækker maskiner, som larmede helt utroligt. Jeg skal prøve

også at forklare, hvordan de mange sko blev lavet.

Først stod der udenfor en ”klippemaskine”, som i mine øjne var noget af et monster, hvis man kan sige sådan. Jeg var så bange for at komme i nærheden af den. Tænk, der stod to mand hele dagen og klippede lange 6-8 meter længder af

*Københavns Hesteskofabrik lå på Tagensvej nr. 7 (nuværende nr. 47).
(Foto ca. 1900, Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv).*

Interiør fra Københavns Hesteskoefabrik. Tegningen er fra 1880'erne, men der har nok ikke set meget anderledes ud, da John Lund arbejdede på fabrikken.

jern, de blev klippet over kolde, og jeg var målløs. ”Gung, gung”, sagde det hele dagen, og de havde målene, de største var 12-15 millimeter tykke og længden var vel omkring 30 cm afhængig af hvilken størrelse sko, der skulle laves.

Borgerstuen lå mod den side, som var ind mod Thorsgade, og midt på den store grund lå maskinhallen, med alle dens larmende maskiner og de store aksler hen over loftet, hvorfra alle maskinerne blev drevet med remtræk, utrolig gammeldags set med nutidens øjne. Der var fire rækker maskiner, som skoene blev lavet på. Jeg startede med at stå ved en maskine, der hed: ”Højre Rids i Række 2”. Jeg har aldrig oplevet, at mere end to

rækker maskiner var i gang samtidig, det var til gengæld almindeligt.

Jeg skal kort fortælle, hvordan hesteskoene blev lavet. De omtalte afklippede længder blev varmet op i store ovne ude bagved, og var til sidst helt hvidglødende. De blev så pillet ud af en mand med skærm for øjnene og en tang på omkring 3 meter. Han lagde et halvt hundrede stykker på et stålbord og så gik han væk, da det var for varmt, når lågen i ovnen var åben. Der stod så en dreng og svedte med alle de gloende stykker jern kun en hel til en halv meter fra kroppen. Han skulle så tage et stykke af gangen og skubbe det ned ad vinkeljernet, til det kom ned til den første valse i den store maskinhal,

og arme os hvis der ikke var fart nok på jernet, og valsemanden selv skulle hente det et stykke oppe ad vinkeljernet. Så råbte og skreg han, og jeg var i begyndelsen rædselsslagen. Det skubberi gav os alle sammen dårlige håndled og mange smerter, så nogen gange brugte vi den anden hånd. Vi svingede så modsat rundt med det gloende jern, og vi var mere eller mindre livsfarlige at komme i nærheden af.

Vores sokker og bukser var konstant hullede af glødeskaller og vores hænder og vrister var altid fyldt med brandsår, utroligt man tillod det, men det var jo i gamle dage, hvor mange arbejdspladser var noget farligere end i dag.

Så blev jernet, af en dreng, stukket gennem igennem et hul i væggen og skubbet ned ad vinkeljernet, som nok var omkring 2,5 – 3 meters penge, det gav så første mand i rækken mulighed for, at han kunne begynde processen.

Fra ovnene blev de valset på begge sider, så de blev lidt længere og smallere. Så blev de valset på den flade side af en anden valsemand. Det skal lige tilføjes, at de blev taget med en tang og kun med én hånd, to var ikke muligt og tangen, som vi værnedede om med stor omhu, var nok speciel for den enkelte. Det var vores vigtigste værktøj, og vi var hele tryllekunstnere med den tang. Hvad vi efterhånden kunne gøre med disse stykker glødende jern, var helt utroligt.

Næste fase var så at bukke det i en vinkel, så det lignede en tøjbojle, og ”optåen” blev også skubbet frem. ”Optåen” var den opsats, som sidder helt fremme på skoen, så den ikke glider tilbage på hestens hov, når hesten sparker fremad. Så blev der lavet en rille og huller, henholdsvis Højre og Venstre Rids, og jeg stod i lange tider ved Højre Rids.

Efter operationen ved ”min” maskine, efter ”optåen” var bukket til, så skulle skoen bukkes i den endelige bue. Herefter var hesteskoen stort set færdig rent forarbejdningmæssigt.

Vi drenge havde jo ikke ret mange pauser, udover dem vi selv skaffede os. Men vi kunne for eksempel trække lidt i det håndtag, der trak det brede bånd oppe fra loftet, og som drev maskinen rundt. Der var to brede hjul, det som trak og det neutrale, som vi trak over på, når maskinen ikke skulle køre, men stadig løb rundt. Gjorde vi det med et lille ryk, så røg hele lortet ned over os, og smeden råbte og skreg. Det tog vel omkring 20 minutter at lave det, så derved fik vi drenge en kærkommen pause.

Men nu skal I bare høre en smart ting, som jeg hurtigt lærte, og som var genial. Hvem der fandt på det, ved jeg ikke, men hvis du tog en kobber-2-øre eller var det en 5-øre? og lagde den på den gloende sko, så smeltede den lynhurtigt og hele området blev ligesom ”fluoriserende”. Det gav en slags grønligt lys, og

her kommer ”genistregen”. Når den sko kom ned til maskinen, som bukkede den i den endelige bue, så knækkede den lige der, hvor mønten havde ligget, og det tog minimum en halv times tid. Man skulle så stoppe og fiske stumpen op, og imens skulle alt materiale tilbage i ovnen.

Dette er, som jeg husker arbejdet på Hesteskofabrikken, og jeg tror ikke, det afviger meget fra virkeligheden. Efter et stykke tid med det hårde jernarbejde, kom jeg så ud til ovnene.

Hvis jeg husker rigtigt, tjente vi ved ovnene 10-15 kroner mere om ugen, så det var en slags kompensation for den varme, man var udsat for daglig. Og varmen var uudholdelig, intet andet end en klud, der hængte foran vinduet og var kølig, kunne vi tørre os med.

Om fredagen skulle drengene ved ovnene have nogle timers overarbejde, fordi hele ovnen var fyldt med glødeskaller, og de skulle fjernes hver uge. Dette arbejde foregik med en gammel trillebør af træ, og vi, samt folk før mig, der havde haft samme opgave, ville jo gerne hjem og holde weekend.

Det havde selvfølgelig igennem tiderne sat sine markante brandspor på trillebøren, kort sagt den var skide utæt.

Efter hvert besøg nede i glødeskallebunken med en fyldt bør, var der tydelige striber med glødeskaller, hvor vi havde

kørt. Det var ”træls”, da de selvfølgelig skulle fejes op, og det var ikke nogens livret. Jeg spurgte ydmygt, om vi kunne få en ny trillebør, men nej! Det var der ikke råd til.

Så udtænkte jeg en ”genial” plan, en plan som kun en 15-årig kunne planlægge. Skaf trillebøren af vejen, så bliver de nød til at skaffe en ny. Der var ikke så langt fra tanke til handling. Jeg, geniet John, slog en fredag trillebøren i stykker og smed den ind i ovnen, hvor den var væk på et øjeblik.

Troskyldigt henvendte jeg mig næste fredag til ”Den Skæve”, vores sjakbajs, og sagde, at trillebøren var væk. Har du kikket overalt, spurgte han. Ja, det havde jeg selvfølgelig og følte mig som en Lemmy Constantine (den tids James Bond).

Hurra, tænkte jeg, du er genial, og ingen opdager noget, nu får vi en ny trillebør. Desværre havde jeg ikke tænkt på, at beslagene fra børen ikke kunne brænde, de lå flot i ovnen som et klart bevis på min knap så smarte genialitet, men vi fik da en ny trillebør. Jeg kom bare ikke til at bruge den. Jeg fik et spark i røven og ud af klappen, og så var de 10-11 dejlige måneder på Københavns Hesteskofabrik forbi, hvad der egentlig også var meget rimeligt. Men det er da sjovt at tænke tilbage på.

Til sidst lidt om nogle af personlighederne på fabrikken:

”Lire-Karlo” var en gammel mand efter den tids standard, han var vel 45-50 år. Han var så sjofel, så sjofel, og det var altid. Morgen, middag og aften. Så han blev kaldt ”Lire-Karlo”.

”Valse-Svend” kan jeg huske for, at han lynhurtigt kunne snuppe en rødglødende hesteko op fra gulvet og op på pladen, vel at mærke med de bare næver, men så stank der også af brændt kød, men det var jo ikke ualmindeligt.

”Op-Tå Erik” kan jeg ikke rigtigt huske for andre ting end, at han havde en ladeport af en mund med kun et par tænder tilbage. Han smilede altid meget, meget bredt og var en flink mand. Han stod ved maskinen efter mig, som var noget mere kompliceret end dem, vi drenge betjente.

Fakta om Københavns Hesteskofabrik (oplysninger fra Danmarks ældste Forretninger udgivet af Krak i 1940):

Grundlagt den 1. september 1882 af I.S.M.C. Møller og A. Andersen.

Fabrikken købtes i 1884 af firmaet Beckett & Meyer og i 1901 omdannedes det til et aktieselskab med A. Abrahamsen som direktør. Efter A. Abrahamsens død i 1910 lededes virksomheden indtil 1929 af Louis Meyer, der døde samme år. Direktør siden 1929 og i 1940 Ernst Meyer. Fabrikens adresse: Tagensvej 47, København N.

Københavns Hesteskofabrik lukkede i 1958.

Frederik den 7.s Gade set mod Nørrebrogade. Forfatteren til disse erindringer er født i denne gade og boede der en del af sin barndom. (Foto 1930'erne, Bymuseet).

Ølunds Mølle

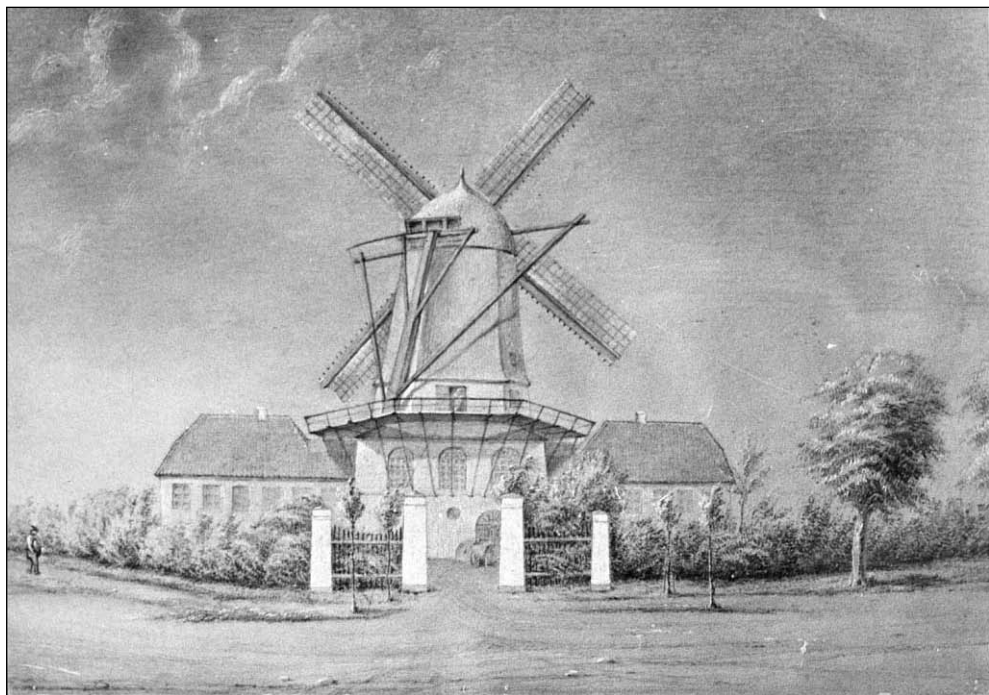
Af Tonny Svanekjær

København havde fra omkring 1670 og langt op i 1900-tallet 60 fungerende møller. Jeg har valgt at skrive om en af møllerne på Nørrebro, måske endog den mest berømte, nemlig Ølunds Mølle, der lå på den nordlige side af Nørrebros Runddel.

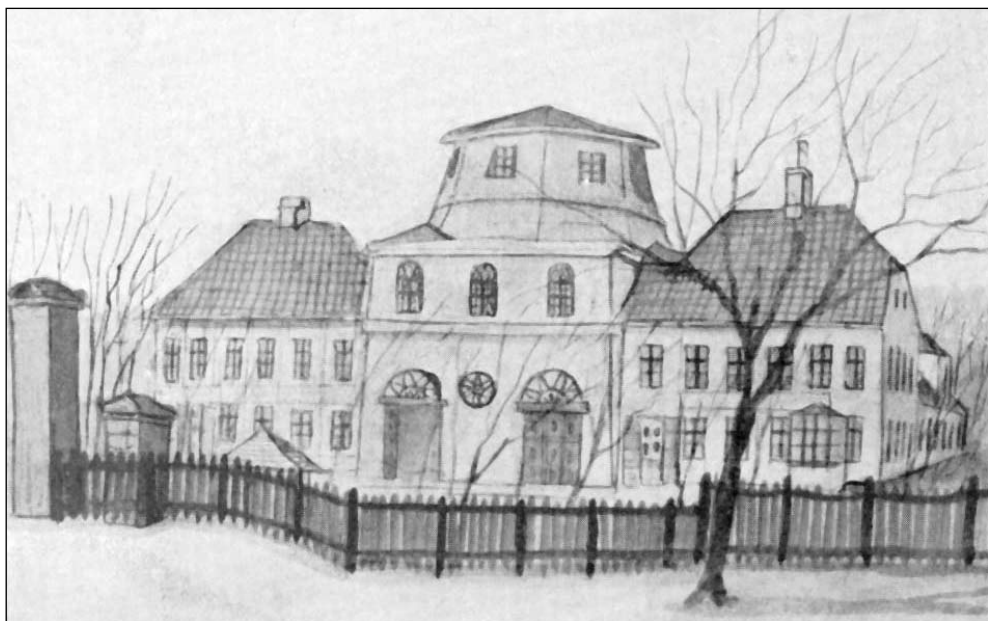
Da Ølunds Mølle blev bygget i 1826, blev området kaldt for Kløvermarken. Det var en hovedmatrikel med num-

meret 171, og den var opdelt i forskellige lodder. Ølunds Mølle blev rejst på lod A. Møllen lå lidt tilbagetrukket fra Runddelen, således at bagsiden af møllen lå mod den nuværende Uffesgade. Indtil 1941 hed Uffesgade faktisk Ølundgade efter møllen.

Grundlæggeren af Ølunds Mølle, Christian Johansen Ølund, blev født i 1769 i landsbyen Ølund, Skeby Sogn, Lunde

Ølunds Mølle på Nørrebros Runddel. (Tegning af ukendt kunstner ca. 1850, Københavns Bymuseum).

Overdelen af Ølunds Mølle blev nedrevet omkring 1870.

(Tegning af Both, København Før og Nu).

Herred i Odense Amt på Fyn. Han blev døbt i Skeby Sognekirke den 4. juni 1769. Hans forældre var Johannes Larsen Lauritzen af Ølund, og Anne Sophie Christensdatter Schøit. Johannes Larsen Lauritzen var født i 1737 og døbt 13. januar 1737, helligtrekongers dag, i Skeby Sogns kirke. Hans fader var Lauritz Johansen, født omkring 1700-10, der er ingen oplysninger om moderen. Ifølge mine undersøgelser var faderen møller eller møllersvend ved Lunde Mølle, som lå tæt på Skeby Sogn og Ølund. Christian Johansen Ølund var nummer to af i alt fem søskende.

Hvornår Christian Johansen Ølund forlod sin hjemstavn og drog mod hovedstaden

vides ikke nøjagtigt. Men hvorom alting er blev han, som 25 årig, viet i København omkring 1794 til den jævnaldrende Christiane Pedersdatter. Parrets første børn, et sæt pigetvillinger, blev født i 1795. Dengang var Christian Johansen Ølund brændevinsbrænder og familien havde domicil i Møntergade i København. De fik i alt syv børn, og rosinen i pølseenden blev den senere arving til Ølunds Mølle, nemlig Christian Ølund, der blev født på Svanemøllen i 1805.

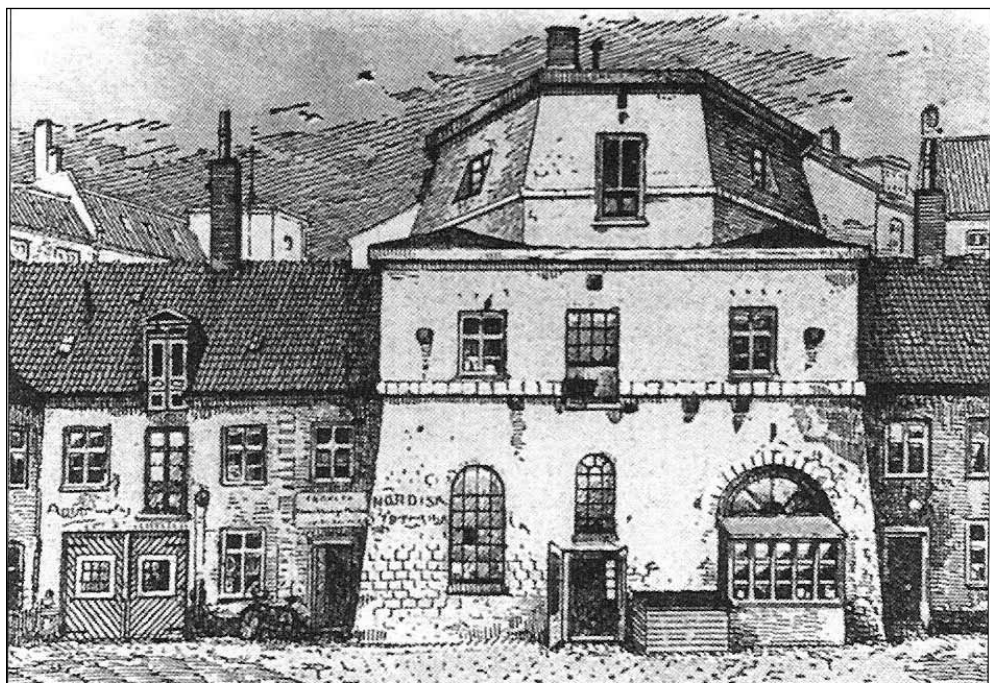
Allerede i 1801 overtog faderen Christian Johansen Ølund, Svanemøllen, som han drev frem til sin bortgang i 1828. En af hans sønner, Johannes Ølund overtog Svanemøllen efter faderens død i 1828.

Johannes passede møllen i 28 år, men gik så fallit i 1856.

Da Ølunds Mølle blev opført i 1826 på Nørrebro, var det en hollandsk mølle. Den var ottekantet og gulmalet. Vingeakslen var lavet af jern i stedet for egetræ, da brandfaren derved formindskedes. Møllen var en såkaldt gallerihollænder, det vil sige, at den stod på en opmuret underdel og vinger samt bremse blev betjent fra galleriet rundt om møllen. Ved opførelsen stod møllen frit i det åbne landskab, den dannede nærmest en slags baggrænse.

Små 50 år senere lå Ølunds Mølle nu klemt inde mellem de nye høje huse omkring Nørrebros Runddel, også vejtræerne ved Nørrebrogade var vokset op over møllevingerne. Det resulterede i, at Ølunds Møllens hat, vinger og overbygning blev nedtaget i 1870. Nogle år senere, i 1881, beskrives møllebygningen som tre etager høj i tre fag, den øverste etage var ottekantet med fladt paptag.

Grundlæggeren Christian Johansen Ølund og hans søn Christian Ølund var begge medlemmer af Det Kongelige Skydeselskab Sølyst ved Klampenborg

Resterne af Ølunds Mølle i baggården ved Nørrebrogade 148, ca. 1930.

og begge deres skydeskiver kan den dag i dag ses på Sølyst. Den ene skydeskive forestiller en mølle, den anden en lille ø med en lund på.

Christian Johansen Ølund nåede ikke at få meget udbytte af møllen ved Runddelen. Han døde kun to år efter opførelsen. Han var da 59 år gammel. Begravelsen fandt sted 18. juni 1828 i Trinitatis Kirke. Ifølge kirkebogen er han ved sin død registreret som forpagter af Svanemøllen.

Ølunds Mølle blev nu overtaget af hans søn Christian Ølund, som var forstkandidat i Dyrehaven. Møllen forblev i familien Ølunds eje indtil begyndelsen af 1843, hvor den blev overtaget af Frederik Christian Schmidt fra den kendte københavnske møllerfamilie.

Frederik Christian Schmidt blev født i København i 1809 og blev som 35-årig viet den 1. juni 1844 i Vor Frue Kirke til den 30-årige jomfru Oline B. Petersen. Ved vielsen i 1844 er han registreret som møllermester. Ølunds Møllens nye ejer er uden tvivl relateret til Casper Fr. Schmidt, som ligeledes var møllemester og ejer af flere københavnske møller.

Ølunds Mølle forblev i familien Schmidts eje helt frem til 1890'erne, den havde dog ikke malet mel siden omkring 1870. Kvarteret omkring det tidligere så stolte vartegn var efterhånden ved at få en urban karakter. Mange af de omkringliggende ældre lysthuse, gartnerier og traktørsteder var nu en saga blot.

Omkring 1892 residerede Tømmerfirmaet Kornerup Koch og Pedersen i Ølunds Mølle. Hvor længe tømmerfirmaet drev erhverv i møllen vides ikke, men i folketællingen fra 1906 er møllen ikke nævnt direkte. Kun adressen Nørrebrogade 148 er nævnt, hvor både for- og baghus i fire etager ejes af vognmand S. Pedersen.

Møllebygningen blev dog stående. I 1916 var den ejet af en prokurist på Frederiksberg, som udlejede bygningen til beboelse. Møllebygningen overlevede som udlejningsejendom i mange år, hvor den stod som en baggårdsbygning ved Nørrebrogade 148. Først i 1979 faldt den for byfornyelsen.

Kildemateriale:

Egen research på Stadsarkivet, Landsarkivet og kirkebøger.

Lise Andersen, museumsinspektør og forfatter.

www.mølle-forum.dk

Bogen: Københavns møller og volde af Anker Jesper Nielsen.

Historier fra Nørrebro 1880-1936

Af Uwe Brodersen

Gode, sjove, groteske og anderledes historier, kan ofte findes i aviser fra gammel tid. Her kommer ting frem, som er glemte. Uwe Brodersen har kigget i gamle aviser.

Læs flere historier om Nørrebro på www.dengang.dk

Nye skinner larmer ikke

På generalforsamlingen i Nørrebro Sporvognsselskab blev det meddelt, at man gik over til et nyt sporvejssystem. I stedet for træunderlag, skulle man gå over til metalunderlag. Vognene ville så have lettere ved at komme frem, og ville ikke larme så meget.

Cirkus på Nørrebro (1885)

I 1885 har Albert Schumanns cirkus opslået sit store cirkustelt i Store Ravnsborgs have. Den unge direktør, der fornyelig forlod sin fars selskab på grund af en gage-uenighed, har renommé som en af Europas bedste hestedressører.

Et mærkeligt køretøj (1886)

Ovre i Hammels Gård, Nørrebrogade 38, har værkfører Urban Johansen fra Hammels Maskinfabrik lavet en vogn, som kan køre helt uden heste. Det gør en stor, stærk spektakel. Det mærkelige køretøj uden heste, skulle være set på gaden, og det skal være meningen, at Hr. Johansen skal køre Hr.

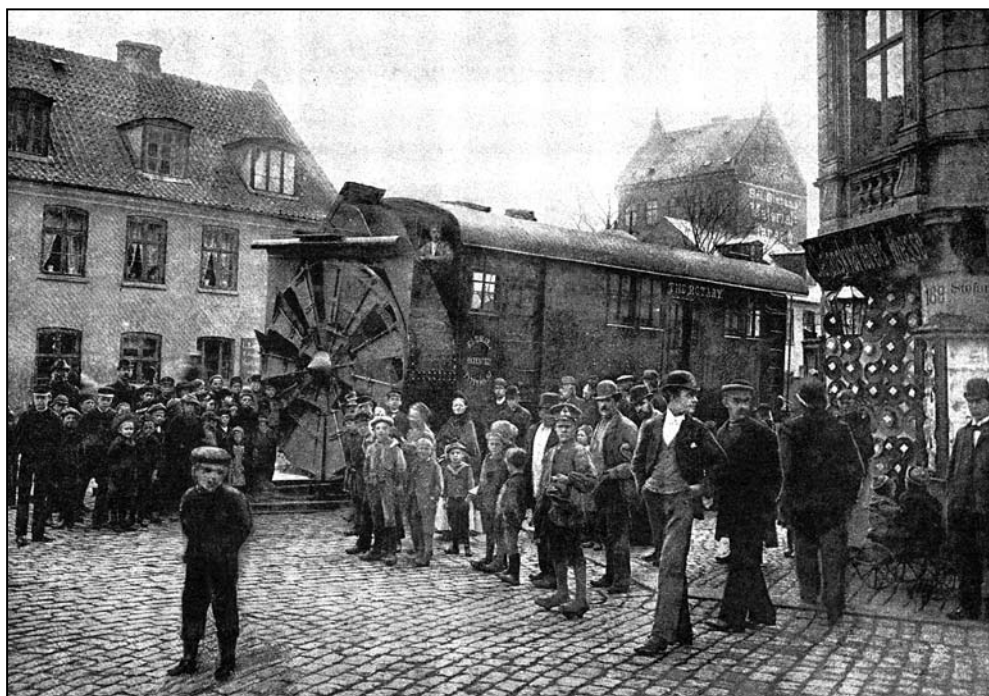
Hammel helt ud til Skovshoved, hvor han bor, hvis de kan komme så langt.

Kvaksalveri på Fælleden (1889)

Næsten 2.000 mennesker var mødt op på Nørrefælled i går. Hr. Huth indledte med den ved håndspålæggelse fremkaldte varmemefornemmelses indflydelse. Derefter talte magnetisør Nielsen om magnetismen som den moderne magnetisme og krævede den urimelige kvaksalverlov ophævet. Bruhn påviste, at læger, der gav forkert medicin, er en værre kvaksalver end den mand, der helbreder ved håndspålæggelse og strygning. Alle de forsamlede var enige om, at kvaksalverloven skulle afskaffes.

Nødtørftsanstalter på Nørrebro

På Nørrebro var der en stor produktion af nødtørftsanstalter. Berlingske Tidende skrev: Vore hjemmedanske nødtørftsanstalters indretninger er de hæsligste udklækningsanstalter for alskens smittebærende bakterier, og selv om de ildelugtende luftarter ikke er smittebærende,

Transporten af den store sneplov fra fabrikken og ud til Nørrebro Jernbanestation vakte stor opsigt blandt nørrebroerne. (Foto: Illustreret Tidende 1895).

gør de mennesker modtagelige for smitte, og bevirker hovedpine, mangel på madlyst og nervøse fornemmelser.

Kongeligt besøg – med hund (1893)

Prinsesse Marie ledsaget af sin hund Spids besøgte i går Samaritanerne i Ravnsborg Tværgade. Hun udtrykte glæde over det store arbejde, man gjorde for de fattige.

Kæmpe sneplov fra Nørrebro (1895)

En mægtig sneplov, som direktionen fra Kiev – Odessa banen i Rusland har bestilt hos Firmaet Smith og Mygind, er endelig færdig, og transport-

en til Nørrebro Jernbanestation var en stor begivenhed for befolkningen.

Første el – sporvogne på Nørrebro (1897)

De første el-sporvogne er indsat. Man kører for 5 øre fra Kongens Nytorv til Kapelvejen. Indvendig er prisen 10 øre.

Tragisk ulykke (9. april 1897)

I går krævede den elektriske sporvogn det første dødsoffer. En 6 – årig dreng, Ole Jensen, søn af detailhandler Jensen, Slotsgade, ville ligesom de store drenge,

hænge på den elektriske sporvogn. Han havde sat sig på det påhængsapparat, der er anbragt foran på sporvognen, men vognstyreren havde ikke observeret ham. I det øjeblik, da vognen passerede Gothersgade-krydset ved Frederiksborggade, skete ulykken. Drengen kom under vognen, der kørte helt over ham, og formentlig skar ham midt over.

Parcelbroen var oppe (1897)

Den gamle Ladegårdså er blevet overdækket, og så bliver det vanskeligt at anbringe den gamle vittighed ”Parcelbroen var oppe”, når toget var forsinket. Nu kan man spadserere på Ladegårdsåen, der er omdannet til boulevard. I Borgernes Råd var man uenige om, hvad man skulle kalde banen – for Gyldenløves Boulevard eller Ladegårds Boulevard. Hermann Trier foreslog Aaboulevarden, og det vedtog man.

Kystbanetog over Nørrebro (11. juni 1897)

Toget bestod af et let lokomotiv, et par salonvogne og en pakvogn. Kl. 11 om formiddagen afgik det fra Hovedbanegården over Nørrebro, ad Frihavnen til Østbanegården. Herfra afgik toget kl. 1. Klokkeren 4 ankom det til Helsingør.

Klokkespillet (Januar 1898)

Politidirektøren har med stædighed holdt fast i en ide med klokkespil på sporvognene, fordi folk går og sover på gaden, og lader sig påkøre. Langs Nørrebrogade er der en utålelig kimen, der truer med

at ødelægge folks nerver. Det lyder som en lille kirkeklokke. Efter talrige klager har politidirektøren så besluttet i stedet at anbringe en kraftig bjælde mellem hjulene. Men det var aviserne også utilfredse med. Hvad skal det til for? Akkumulatorvognene larmer jo i forvejen rædsomt, når de tuder hen over skinnerne, så at ingen med sine fem sanser i behold, kan undgå at høre dem på lang afstand.

Hvor er stoppestedet? (11. marts 1900)

I går begyndte man på Nørrebros elektriske sporvognsrute at anvende faste stoppesteder. Det vakte i første omgang forvirring hos publikum, at sporvognene kun holdt ved permanente stoppesteder. Passagererne stod og vinkede med spadserestokke mm. De ville have sporvognen til at stoppe, men den forsvandt bare i rasende fart, efterladende truende og narrede passagerer.

Præsten blev frikendt (1903)

Pastor Ifversen fra Hellig Kors Kirke nægter at vie murersvend August Jensen og hans kæreste. Murersvenden har været gift før, og det strider mod pastorens samvittighed at vie ham. Men mureren går videre til kirkeministeren, der mobiliserer biskoppen. Pastoren bliver idømt 200 kr. i bøde eller 20 dages hæfte. Han appellerer dog til Højesteret, og til alles overraskelse bliver han frikendt. Og murersvenden, ja, han må finde sig en anden præst.

Det første træ i Fælledparken

(28. april 1909)

I al stilfærdighed plantede borgmester Jensen i går det første træ i Fælledparken. Borgmesteren kom kørende på sin cykel, netop som regnen brød ud i stride strømme. Efter at have kastet muld på det første træ, udtalte borgmester Jensen håbet om Fælledparkens trivsel, hvorpå han satte sig op på sin cykel og kørte bort. Højtideligheden var forbi.

Fodbold ved Tagensvej

(14. maj 1911)

7.000 mennesker overværede englænder – fodboldkampen i søndags på banen ved Tagensvej. Kampens resultat blev 1 – 1.

Liget i Ladegårdsåen

(18. august 1913)

Et stort og uhyggeligt sparekasserøveri fandt sted kl. 3 om eftermiddagen i Sparekassen for København på adressen Østerbrogade 120. Fuldmægtig Leudersdorff og assistent Schikel blev bagbundet. Udbyttet blev 9.000 kr.

(30. august 1913)

Efter 14 dages efterforskning, finder man ud af, at gerningsmændene er Lindorf Larsen og en tysker, maskinsmed Gütting. Politiet kom på sporet, fordi de to brugte usædvanlig mange penge på letlevende damer.

(1. september 1913)

Klokken 7 søndag morgen, sad en ung mand og fiskede i Ladegårdsåen,

og opdagede pludselig et lig i vandet. Han tilkaldte en betjent, og ved fælles hjælp fik de bjerget liget i land. Det viste sig at være Lindorf Larsen. Allerede lørdag aften var han kravlet ud i åen, og havde skudt sig en kugle for panden, lige over øjet.

Konflikten mellem teaterdirektøren og blikkenslageren (22. juli 1916)

På grund af en konflikt mellem teater-ejer Larsen, nægter blikkenslager Sonne adgang til sit værksted i de timer revyen går over Nørrebro – scenen. Brandvæsnets fordrer imidlertid at komme ind hos hr. Sonne i kælderen, og sprængte i forgårs aftes døren til værkstedet. Brandvæsnets forsøgte i aftes forgæves at forcere døren, og da det ikke lykkedes, søgte man assistance hos en smed. Tusinder af mennesker overværede episoden, og politiet måtte trække stavene i Ravnsborggade. Man kom til fordragelighed. Hr. Sonne får 3.000 kr. af teaterdirektøren for i 14 dage, at fraflytte den omtalte kælder.

Nye skulpturer på Blågårds Plads

(25. juli 1916)

I går morges rullede den ene store vogn efter den anden ind på Blågårds Plads med billedhugger Kai Nielsens store granitfigurer. Hundredvis af børn så til, og de voksne diskuterede, hvad figurerne skulle forestille.

Kaos på Nørrebro – ingen sprut

(2. marts 1917)

Enhver handlende, beværter, gæstgiver og så videre, der ligger inde med spiri-

tusbeholdninger, skal allerede i dag til morgen inden kl. 9 afgive beretning om beholdningens størrelse. Overtrædelse af spiritusforbuddet straffes med bøder indtil 10.000 kr. eller fængsel. Denne melding skabte kaos på Nørrebro. Inden forbudet trådte i kraft, hamstrede bydelens befolkning på livet løs. Afholdsselskabernes Landsforbund proklamerede, at forbudet skulle være permanent.

(24. marts 1917)

Det midlertidige spiritusforbud ophæves, men spritten er blevet meget dyr:

Taffelakvavit 2 kr. 40 øre

Whisky 9 kr.

Cognac 12 – 14 kr.

Den spanske syge kræver mange ofre på Nørrebro

(1918)

Behjertede mennesker er i gang med et højst fornødent hjælpearbejde. Dr. Schjæfer på Nørrebro erklærede i aftes, at mange steder ligger hele familien syg, og har ingen til at hjælpe sig. Der er gader på Nørrebro, hvor husene fra kælder til kvist er fyldt med syge mennesker. Et sted fandt lægen i går en familie, hvor mand, kone og tre børn lå syge. Ved siden af dem lå det fjerde barn – dødt. En værkfører på Nørrebro har på fire dage mistet sine tre døtre på grund af den spanske syge.

(4. november 1918)

Aldrig siden koleraepidemiens dage har der været så mange begravelser i København på en dag. I går stod der 58 kister

i Assistens Kirkegårds Kapel. Begravelserne begyndte kl. 8.30 og varede til kl. 4 i eftermiddags. De sidste 10 – 12 dage har der været 300 begravelser på Assistens.

Verdensudstilling på Søerne (1924)

I 1924 fremkom der en fantastisk ide om, at lave en verdensudstilling på Søerne. Midterpartierne af Søerne skulle omdannes til haller. Der skulle laves kanaler og landingspladser til vandfly. Man skulle kunne vandre over Søerne fra Østerbro til Vesterbro. Det var ikke nødvendigt med betonfundamenter, det hele skulle laves af træ. Borgmester Jensen var med på ideen, men Nationalbankdirektøren, Det Kongelige Landhusholdningsselskab og Håndværkerforeningen var imod. Så det hele blev ikke til noget.

Første automatiske færdselssignaler i brug (24. november 1928)

I løbet af eftermiddagen i går blev byens første elektriske og automatiske færdselssignaler installeret på Nørrebrogade. Efter al sandsynlighed vil det allerede i dag træde i funktion og københavnere vil med spænding imødesæ, hvordan det virker. Senere følger færdselssignaler ved alle større krydsningssteder.

Revyen for 150. gang

(28. oktober 1929)

PH – revyen ”På hodet” gik i aftes for 150. gang over Nørrebros Teaters scene. Som alle de 149 gange forud, var det Osvald Helmuth, der tog broderparten af bifaldet med PH – visen ”Ølhunden glammer”.

Nørrebros Teater nedbrændt (15. december 1931)

Nørrebros Teater er nedbrændt. Direktør Frische stod i nat og kiggede på flammernes ødelæggelsesværk. Det er frygteligt, det er en katastrofe, sagde han. At se sit gamle teater gå op i luer, til og med midt i sæsonen. Hvilken ulykke for os alle, der er knyttet til det. Direktøren fortalte videre, at teateret for 8 dage siden blev solgt til slagtermester Riis for 448.000 kr. Så vidt vides er det brandforsikret for 375.000 kr. Til dette kommer tabet af lejeindtægten, der er på 50.000 kr. årligt

Nyt teater indviet (8. september 1932)

I aften indviedes det nye Nørrebros Teater med festtale af statsminister Stauning. Der var almindelig glæde over det nye moderne teater. Johannes Meyer, der er teatrets direktør, åbnede med en operette – revy ”De to slips”. Der var feststemning i teatret, der var fyldt til sidste plads af kendte københavnere.

Slaget på Fælled (19. april 1934)

Kommunister og strejkende søfolk lavede i går ballade i Fælledparken. Mødet startede klokken 7, selv om det var blevet forbudt. Men en stor menneskemængde havde forsamlet sig. Da talerne begyndte at udfolde sig, huggede det ridende politi til. Angrebet mødtes med modangreb. 200 kommunister rykkede frem og bombarderede det ridende politi med sten. Et par betjente blev såret. Hestene blev bange, og et øjeblik

så det galt ud. Men så kom politiassistent Tværmoes med et halvt hundrede mand til slagmarken. Betjentene havde smurt stavene ind i grøn sæbe, for at urostifterne ikke skulle få fat i dem. Det udviklede sig til et regulært slag og til sidst blev kommunisterne slået på flugt. På kommunisternes kontor i Blågårdsgade og Arbejderbladets redaktion arresteredes de kommunistiske folketingsmedlemmer, Aksel Larsen og Munch – Petersen.

Slaget på Blågårds Plads (30. september 1935)

I går mødtes de politiske partier på Blågårds Plads. Det var Konservativ Ungdom, der havde arrangeret mødet. Mødestedet er bekendt for at være modstandernes faste forsamlingssted, så man var forberedt på uro. Højrepartiets ledere, Christmas Møller og Pürschel var blandt talerne. Politiet havde i forvejen ryddet pladsen for kommunister, og under selve talerne var der nogenlunde ro. Til gengæld demonstrerede ungdommen i pladsens omegn, og da KU’erne marcherede hjemad, brød kampen ud. Der var over 200 betjente til stede i uniform, og en del i civil. Under mødet var det ikke til at tage fejl af, hvor KU’erne befandt sig. I mange af Blågårds Plads vinduer truede beboerne med knyttede næver ad mødets deltagere, og de røde flag vajede overalt. Fra Todeskade forsøgte en større trop at trænge ind på pladsen, men det kom de ikke godt fra. Politiet trak kniplerne, og så var denne manøvre stoppet. 5 mand, 1 kvinde og 10 cykler lå i et bundt på

Selv om det engang imellem kunne gå hedt til på Blågård's Plads, var hverdagen som regel fredelig. (Postkortfoto fra 1930'erne).

brostenene. Skruebolte indsvøbt i papir blev kastet mod højtalerne, og der blev affyret skræmmeskud. Da mødet var slut, marcherede KU'erne ned ad Blågårdsgade mod Nørrebrogade. I spidsen var udrykningsvogne og ridende politi. Under denne manøvre foretog kommunisterne et sideangreb fra Baggensesgade. Det skete netop, da generaldirektør Pürschel og hans søn passerede forbi. Det udviklede sig til et kraftigt håndgemæng. Under dette blev Hr. Pürschel slået omkuld og ilde tilredt med stokkeslag og anden mishandling.

Voldsmænd blev anholdt

I nærheden af Dronning Louises Bro angreb kommunisterne igen og søgte at erobre KU'ernes store dannebrogssflag. Denne manøvre var lige ved at lykkes, men politiet kom til, og slog angrebet tilbage. Under denne skærmydsel kom to mennesker til skade. En KU'er blev slynget til jorden af en kommunist, og pådrog sig kvæstelser i baghovedet. Inden politiet ryddede gaden, besvimede en dame. Begge måtte i ambulancer bringes til hospitalet.

Det ny Nørrebro

Følgende malende beskrivelse af Nørrebro har vi fundet i Illustreret Tidende, nr. 25, 1903.

Nørrebros Runddel. (Alle fotos er fra Illustreret Tidende 1903).

Vil Københavneren forvise sig om, at det virkelig er en Storby, eller da i hvert fald Begyndelsen dertil, han tilhører, for ikke at sige: som tilhører ham, er det ikke i Byens Centrum, han skal hente denne Forvisning. Trods Raadhus, Kongens Nytorv og Langelinie, føler han ikke dér de Dimensioner, der er Storbyens, den kæmpemæssige, levende Mennesketue. Han er hjemme paa sit "Strøg", som ingen Pariser nogensinde bliver det paa sine Boulevarder. Han kjender hvert Bogstav i hvert Skilt, hans Byesbørn er ham saa fortrolige som dem, man i Aarevis har været i Stue sammen med, og et fremmed Ansigt under en ukjendt Hat faar ham til undrende at vende sig efter det. Det er som i Mors Dragkisteskuuffe, hyggeligt

og fortroligt, uden Overraskelser af nogen Art.

Det er ud i Periferien, Københavneren skal, for at faa en Fornemmelse af en ny Tid, der har Milestøvler paa og paa mange Omraader er løbet langt fra den gamle By "intra muros", der ud, hvor den ny By for hver Dag, som gaar, æder land, med forslugen Appetit æder sig stadig rundere og federe.

"Uranienborg" på Nørrebrogade 168.

Den Tekniske Skole i Prinsesse Charlottes Gade.

Helst skal han ud ad Nørrebro. Hvad der foregår på Østerbro, følger han nogenlunde, naar han med Damp, Cykel eller Vogn søger til Skovs, og Vest paa lokker ham nu og da de mange Templer, som Tiden rejser de letteste Glæder i større og større Antal. Men Nørrebro er for den

udholdende Slider af Strøgets Fliser som et ukjendt Land, han kun et Par Gange om Aaret vover sig ind i og da akkurat saa langt som til Ravnsborggade, hvor Revyernes røde Lygte straalere, og hans Østergade-Jargon lyder uforfalsket fra den lille Scene. Hvad der foregaar paa den anden Side, og at der er foregaaet noget, ved han intet om.

Mærkeligt stædigt har Nørrebro forstaaet at bevare Karakteren af et lukket Land, af en fremmed Provins af det rige Kjøbenhavn.

Trods Elektriciteten, som paa et godt Kvarter bringer os fra Kongens Nytorv helt ud paa den anden Side Assistens Kirkegaard, er den uden virkelig Forbindelse med den gamle By, akkurat som den var for en Snes Aar siden og mere, inden Dronning Louises Bro i sin helt storstadsmæssige Bredde, flankeret af

Ved jernbaneoverskæringen på Nørrebrogade.

Den gamle Lygtekro.

baade Tiber og Nil, havde afløst den snævre grimme Brosti derover. Er det Vandet, der danner saa skarp en Grænse? Eller er det maaske snarere den lidet indbydende Facade ind mod Byen, der skræmmer fra et nærmere Bekjendtskab? Nørrebro blev jo bygget paa en Tid, da den hjemlige Arkitektur var med et mildt Ord prunkløs og dens Sparsommelighed ganske tæt op ad Gærrighed. Den blev Byens første mørke Kvarter, en Askepot og et Skumpelskud, som den fine By først begyndte at faa en skrækblandet Respekt for, da den sendte sine Arbejder-Legioner over Søerne ind til de store Valgslag i Gothersgades Exercerhus.

Hele det forreste Nørrebro har trofast bevaret sit Præg fra de første Dage, kun er maaske Farven blevet en smule mere graa. Husene en smule mere snavsede, hele Atmosfæren mere beklumret, alt som Befolkningen er blevet tættere og Fattigdommen større, og desværre er der vel ikke nogen rimelig Udsigt til, at Kvarterets Fysiognomi skal kunne forandres; dukker i disse Gader omkring Baggensgade, Slotsgade osv. nu og da et nyt Hus

frem i lysere Farver, synes det kun at staa der, for at de andre skal skamme sig end mere i deres sjofle Klæder. Kjøbenhavn har her et Fattigkvarter, som ikke giver den indre Bys værste stort efter, og som er den til liden Ære.

Hist og her er dog en Anstrengelse gjort for at mildne paa det uhyggelige Indtryk. Lidt Lys og Luft er der skaffet ved Anlæggelsen af den aabne, parkagtige Plads paa Anker Heegaards gamle Grund ved Blaagaardsgade, og efter mange Anstrengelser lykkedes det jo endelig at skjule den usundt stinkende Ladegaardsaa under en smuk og bred Boulevard, der baade i hygiejnisk og æstetisk Henseende vil være af største Betydning.

Man skal ud til højre for Nørrebrogade, paa den anden Side Møllegade, og ud over Jagtvejen for at faa noget Begreb om, hvad det ny Nørrebro er og agter at blive.

Det er en hel Opdagelsesrejse at komme ud ad disse Kanter, hvor med amerikansk

Fra det gamle Nørrebro. Allersgade.

Schioldanns Stiftelse i Hørsholmsgade. Dengang kørte der tog, der hvor Nørrebroparken ligger i dag.

Fart en ny By rejser sig, strækkende sine Fangearme ud over Marker og Fælleder, ustandseligt brydende sig Vej for sin Murstenschær, med Gader, hvis Navne de færreste har hørt før, eller som knap endnu har andet end Navnet, til Tider snævre Smøger, gennem hvis bundløse Ælte man maa arbejde sig for at naa til de to-tre Huse, der lige er skudt op af Jorden, eller med tredive Alen brede, fuldt færdige Boulevarder, hvis mægtige Husrækker Øjet ikke kan se Ende paa. Og midt mellem de store Kolosser, der breder sig med Parvenuernes Selvsikkerhed, gamle Havers mosgroede Træer og forpjuskede Buske, store, skrammelfyldte Oplagspladser og vakkelvorne Rønner, der endnu sejrrikt byder den ny Gade Trods og forhindrer den Gennemførelse

i Kraft af deres Ejeres taalmodige Spekulation og Evne til at vente, til de utaalmodigere Bygherrer forhøjer Budet med endnu nogle Kroner pr. Kvadratalenen; det hænder, at en saadan Gade, der skal føres igennem, to-tre eller maaske flere Steder brydes af den stille Modstand, som det koster grumme dyrt at overvinde.

Men før eller senere vil det Ny, her som alle vegne, have vundet Terræn, og det vil knap vare Aar, før Gadestumperne vil have føjet sig sammen, og den ny Bydel vil rejse sig hel, kun nu og da frivilligt givende Plads for en snurrig Fortidslevning som f. Eks. den gamle Lygtekro, hvis privilegerede Aftægtstilværelse paa den morsomste Maade kontrasterer med det moderne Arbejderkvarter.

Et Arbejderkvarter vil det blive; mer end nogen anden Bydel tilhører Nørrebro Fabrikkerne, hvis Kæmpeskorstene rejser sig midt inde i Gaderne og hegner Kvarterets Grænser, bl. a. den store Jernindustri's mange Værksteder. Men det vil jo blive en Arbejderby efter noget anden Maalestok og noget andre Principper end hidtil. Man kan gaa gennem disse Gader og af deres Huse læse, i hvilken Grad Arbejderstanden er gaaet frem i Selvfølelse og Selvhævdelse. Det var, før Arbejderne herhjemme endnu havde faaet Mod til at røre paa sig, at det forreste Nørrebro rejstes efter det ene Princip, at det daarligste ikke var for slet. Nu, da der bygges nyt, rejses hele Paladser, af hvilke mange vilde være en Pryd for en Storbys Hovedgader, baade pyntelige og solide Huse, af det bedste Materiale fra Kælder

til Kvist, hvor baade praktiske og æstetiske Hensyn er taget. Det er som Regel to eller tre Værelser Lejligheder, men der er hyppigt hyggelige Altaner til Gaden, W.C. er der overalt, og det hænder, at man faar Badeværelse oven i Købet. Se en Gade som den ny Ægirsgade, hvor bred og fornem den strækker sig helt ned til Tagensvej med sine store røde og graa Bygningskomplekser, et fuldkomment Mønster paa et moderne Anlæg; ogsaa den er hovedsagelig indrettet paa at huse Smaafolk, men ganske vist Smaafolk, der kræver deres Part af de Goder, en ny Tid har at byde paa, og derfor faar dem.

Saaledes rejser det ny Nørrebro sig, rækker sig og vider sig ud over de gamle Grænser, med Plads for en uoverskuelig Fremtid. Og det som er, er sikkert kun for

Fra den yderste ende af Bispebjergvej, i dag Tagensvej.

Fra den nye Tagensvej.

en Begyndelse at regne. Ud over endnu ubebyggede Tomter strækker sig allerede fuldtfærdige Veje, der en Gang vil blive brolagte Gader, ud gennem Utterslev ad Brønshøj til, til højre og til venstre nærmende sig Østerbro og Frederiksberg, ofte, som den projekterede Forlængelse af Nordvestvej, kommende inde fra den gamle Forstads mørke og skydende sig, endnu uden et eneste Hus, med sine Lygterader og Fortove ud i det aabne, lyse Land. Noget gaar vel nok i Løbet, noget af den Overdrevets Poesi, som vor store Lyriker har prist, men man faar trøste sig med, at ogsaa den ganske jævnt nyttige Ting, at skaffe Folk Hus og Hjem paa skikkelig, hyggelig Maade, kan have sin veltalende Poesi, selv om den ikke kommer paa Vers.

For øvrigt vil det være ganske urimeligt at frakende det ny Nørrebro Poesi, i hvert Fald vil den, der har Sans for Arkitekturen, finde nok at glæde sig over, i bygningers smukke Linjer og Flader, i Helheden som i Detaljerne, en Farve hist og en lille udskæring der,

her en lille Morsomhed i Døren med de brogede, blyindfattede Ruder, der et Hoved udhugget i den smukke Granit - alt sammen noget, der fordelagtigt taler om vore Arkitekters Forstaaelse af, hvilken opdragende Betydning deres Kunst - der burde være den populæreste af alle - har for det store Publikum. Man vil rundt om i Gaderne finde nok af almindelige Beboelseshuse, der baade nytter og glæder; som et enkelt Eksempel blandt mange kan nævnes den meget tiltalende og helt igennem usædvanlig solide Bygning, som afdøde Snedkermester Dahl har ladet Arkitekt Rosen bygge paa Nørrebrogade Nr. 168.

Men ogsaa paa virkelige Pragtbygninger har Nørrebro ingen Mangel; enkelte af dem tør vel endog siges at høre til de smukkeste, Hovedstaden i det Hele ejer, og dog er de sikkert kun lidet kendt selv af dem, der virkelig interesserer sig for deres Bys Arkitektur. Hvor mange kender f. Eks. ret det udmærkede smukke og imponerende Alderdomshjem, Kommunen i de sidste Aar har ladet bygge i Guldbergsgade og som er Arkitekt Tvedes Mesterværk, i Helheden som i Enkelthederne et fremragende og interessant Arbejde? Eller den mægtige, helt borgagtige Urtekræmmer-Stiftelse i Ægirsgade, hvor navnlig de halvrunde, taarnformede Karnapper er af Virkning? Eller Brorsonskirken ved Nordvestvej, bygget af Arkitekt Th. Jørgensen, en lille Juvel af en Kirke? Eller den tekniske Skole i Prinsesse Charlottesgade og

Schioldanns mægtige Stiftelse i Hørsholmsgade med dens fornemt stilfulde Palæfacader? Der er virkelig her, med Kommunen i Spidsen, i de sidste Aar bygget saa flot og smukt, at det er en sand Fornøjelse. Skade kun, at Staten ikke har fulgt det gode Eksempel; noget saa kedsommeligt og af alle gode Genier forladt som Marinens ny Epidemihospital paa hjørnet af Tagensvej og Nørre Allé, skal man lede længe efter.

Men medens man vandrer rundt i alle disse ny Gader, undgaar man ikke Fornemmelsen af, at alt dette Ny virker lidt knugende og trættende. Hvor brede og lyse Gaderne end kan være, mangler dog denne Stenby de Lunger, hvorigennem den kan drikke Sol og frisk Luft ind; men kun et enkelt Sted er der med en Stump træbeplantet Boulevard gjort lidt af et Skridt hen imod det rigtige. Det vilde være Synd mod det Gode og Udmærkede, der gøres derude, om man ikke i tide gjorde, hvad gøres kan for at skaffe Kvarteret saa mange aabne Pladser og saa meget grønt for Øjnene, som vel muligt; der er jo sikkert endnu Haver og Tomter at faa til det Brug. Og vil ikke Offentligheden, der er nærmest til det, tage Affære, bør det private Initiativ træde til. At der ogsaa paa andre Områder kan

være mangt og meget at ønske, er jo kun rimeligt, først og fremmest vel, at Gaderne, der for en stor Dels Vedkommende er private, overtages af Kommunen og snart faar den Brolægning, de daarligt kan være uden. Men Rom blev jo ikke bygget på én Dag, og Nørrebro bliver det heller ikke, hvor feberagtigt der ellers arbejdes derude.

Feberagtigt er netop Ordet. Man har, naar man gaar ude i den yderste Periferi en Smule Fornemmelse af at være hensat til en af de amerikanske Nybyggerkolonier, hvor en hel By trylles op af Jorden paa en Uge. Hidtil synes det i det Hele og Store at være gaaet af uden større Malører; endnu synes der at være et villigt Publikum til de Tusinder af Lejligheder, der udbydes, antagelig paa Bekostning af de smudsige Kaserner længer ind ad Søerne til, hvad det holder lidt haardt at skulle beklage. Men Faren er naturligvis for, at en overilet Spekulation skal foregribe Tingenes sunde og normale Udvikling.

At det ikke vil ske, er det bedste, der kan ønskes for denne vor ny Bydel. Hvad øvrigt er at ønske, skal den sikkert vide selv at sørge for.

H. L.

Heimdalsgades historie

Af Thomas Oldrup

Heimdalsgade er i dag en af de mest etniske gader på Nørrebro. Søger man tilbage i gadens historie, finder man historier om besættere, om tidlig industri og finder frem til, at det var her, man fandt noget af den første bebyggelse på Ydre Nørrebro - måske endda bødlens gård.1)

Heimdalsgade er en sidegade til Nørrebrogade på det yderste Nørrebro. Gaden ender ved Tagensvej, og på dens vej krydser den Mimergade og slår et knæk her, hvor de gamle jernbanespor krydsede gaden. Den er i dag præget af etniske butikker og billig beboelse, men i modsætning til tidligere ikke længere af livlig trafik, da den ene ende er blevet lukket, og et græsareal oprettet. Skinnerne, der før krydsede hen over dette stykke, blev nedlagt med jernbanen i 1930'erne. En sproglig rest finder man i den lillebitte sidegade med navnet Overskæringen, der sikkert er en af de korteste veje i hele byen.

På et kort fra 1830 anes Heimdalsgades forløb allerede. Det gør den til et af de ældste vejforløb på Ydre Nørrebro. På kort fra 1854 og 1865 ses den nuværende Heimdalsgade med større sikkerhed.

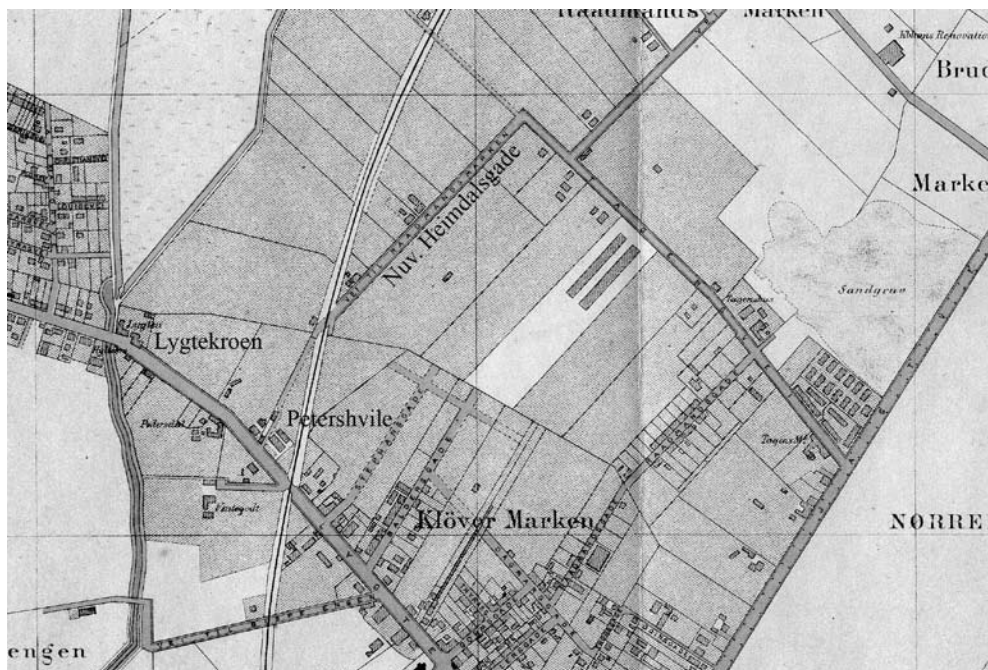
Petershvile og bødlens gård

"Det yderste Stykke af Nørrebro, fra Kirkegaarden og ud til Lygten, bar Navn af Lygtevejen. Herude laa Gaardene Ventegodt, Petersminde og Petersdal

og saa endelig Traktørstedet Lygten ved Bymarkens Grænse."2)

I Heimdalsgade lå en af de ældste bebyggelser i området, nemlig gården Petershvile eller Petersminde. Midt i 1800-tallet havde gården gade- eller husnummeret 38 på Lygtevejen (den nuværende Nørrebrogade) og var nummer 2 på "Vei fra Lygteveien til Raadmandsmarken", hvilket var et tidligere navn for Heimdalsgade. Gården Petershvile lå her endda før 1795, hvor gården optræder på et kort, dog med det mere minderige navn "Nissendal".

Måske er det endda den samme gård, der optræder på et endnu ældre kort - fra 1766 - som "Mester Jokums Gaard". Der er sandsynligvis bødlen, der ofte var bosat et godt stykke uden for bygrænsen. Bødlen eller skarpretteren blev anset som uærlig på grund af hans æreløse stilling - ligesom rakkere. Denne uærlighed blev betragtet som smitsom, så det var nødvendigt at udskille skarpretteren, rakkere og deres familier fra det øvrige samfund. Også - som det ses af dette eksempel - helt konkret.

På dette kort fra 1875 hedder den nuværende Heimdalsgade "Vei til Raadmandsmarken". (Kort fra Trap Danmark, 1875).

Petershviles matrikelnummer eksisterer endnu og kan derfor stedfæstes præcist. Det har ligget, hvor ejendommen Nørrebrogade 218 og Heimdalsgade 2, 2A og 2B ligger i dag. Man finder i dag ingen spor efter gården.

Petershvile må ikke forveksles med en af de andre par bebyggelser på Nørrebro, der går ligeså langt tilbage, nemlig Petersdal. Petersdal havde samme ejer som Petershvile, men lå på den anden side af Nørrebrogade. Petersdals matrikel svarer til de nuværende adresser Hyltebro 5-7, Lundtoftgade 98-112 samt Esrumgade

2A. Den sidste rest af Petersdal forsvandt angiveligt først, da Nora Bio blev opført i 1935.

Både Petersdal og Petershvile havde som nævnt samme ejer, nemlig renteskriver Peter Feddersen (1765-1845), en chef fra rentekammeret og senere amtsforvalter i Rendsborg. Derfra kommer også oprindelsen til navnet på de to gårde.³⁾

Hvor sporene krydser gaden ses i 1865 også et lille hus samt længere ude gården Enighed (der ikke må forveksles med det senere mejeri på Lygten af samme

navn). På et kort fra 1886 hedder gaden stadig "Vej til Raadmandsmarken". De fleste af de nuværende huse i enden mod Nørrebrogade er fra omkring år 1900. Heimdalsgade fik først sit mytologiske navn i 1892

Alsidig industri

I de første årtier af 1900-tallet var Heimdalsgade præget af industri. Den kemiske

industri var tidligt ude på Ydre Nørrebro. Allerede i 1896 åbnede den såkaldte 'Gummi- og Luftringefabrikker' i en lille diskret bygning i Heimdalsgade. Siden hen blev denne virksomhed til Schønning og Arvé, der i 1930'erne opførte en ny stor bygning i gaden.

Gummifabrikken blev landskendt, da den blev besat af unge i 1981 og barrikaderet. Der skulle en dramatisk aktion

Heimdalsgade set fra jernbaneoverskæringen ved Mimergade. (Tegning 1923 af Frands Th. Frandsen, Det kongelige Bibliotek).

til for at få huset tømt, og politiet brugte knipler, tåregas og varselsskud for at få de unge BZ'ere ud. Det var første gang i historien, at politiet benyttede tåregas mod BZ'erne.⁴⁾

I 1919 etablerede Ford Motor en samlefabrik i Heimdalsgade. Her blev Nordeuropas Ford T'er samlet og sendt videre til de ventende markeder i Sverige, Norge, Finland, Tyskland og Polen. Bilerne i reservedele blev leveret i store kasser. Kasserne blev senere brugt til kolonihavehuse, de var store og rummelige og næsten lige til at flytte ind i. Allerede i 1924 var fabrikken blevet for lille, og Ford flyttede til Europas mest moderne Ford-fabrik i Sydhavnen.

Chokoladefabrikken "Elisabethsminde" – også kaldet Hintz & Co – havde til huse i bygningen Heimdalsgade 14-16 i den første del af 1900-tallet. Her fremstilledes fine chokolader, og fabrikken var leverandør til det kongelige danske hof. Nu er bygningen indrettet til "luksuslejligheder i New Yorker-stil". Dette er i øvrigt den eneste bygning i Heimdalsgade, der er tildelt høj bevaringsværdi.⁵⁾

Frem til 1950'erne havde brødfabrikken Schulstad desuden en stor fabrik i Heimdalsgade.

1) Denne artikel er blevet til i 2007 i forbindelse med udfærdigelsen af et interaktivt gadeleksikon om fem gader på Ydre Nørrebro. Projektet er støttet af Mimersgadekvarteret. Ud over Heimdalsgade drejer det sig om Mimersgade, Baldersgade, Ægirsgade og Nannasgade. Teksterne kan læses og kommenteres på <http://da.wikipedia.org>. Dette er en redigeret version af artiklen.

2) Fra Villads Christensen: 'København i Kristian den Ottendes og Frederik den Syvendes tid 1840-1857', Kbh., G.E.C. Gad, 1912.

3) Tak til Bjørn Westerbeek Dahl fra Københavns Rådhusbibliotek for at bekræfte og præcisere disse oplysninger.

4) Kilde: "Nørrebro - træk af en bydels historie", Nørrebro Lokalhistoriske Forening og Arkiv 1997, s. 127-128, 148.

5) Kilde: <http://www.chokoladefabrikken.info/chokoladefabrikken.pdf>

NØRREBRO LOKALHISTORISKE FORENING OG ARKIV

Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv (ABA).

Rantzausgade

NØRREBROS HUKOMMELSE